

Impactul cercetării în științele educației: perspective de studiu¹

(Educational research impact: study perspectives)

GEORGETA ION, ROMIȚĂ IUCU

Centrul de Dezvoltare și Formare în Învățământul Superior, Universitatea din București, Panduri, 90, sect.5, București

Nowadays, the Bologna Process emphasizes qualitative rather than quantitative aspects in scientific research as well as the need to focus on practical challenges. In this context, we propose a research project funded by the Executive Agency for Higher Education, Research, Development and Innovation Funding. The study proposes an analysis of the actual models of research impact and assesses the current strategies and mechanisms used by research institutions to promote and make research products more visible to the social community and the educational actors. In this paper we reflect about possible models of impact analysis existing in the scientific literature. This approach would help us to identify commonalities of interpretations and practice of all the actors involved in the research impact and to take an informed and proactive stance that responds to the fast-changing political, institutional and technological environment.

1. Introducere

În prezent, procesul “Bologna” accentuează rolul aspectelor de tip calitativ și cantitativ ale cercetării și atrage atenția asupra nevoii de schimbări la nivelul practicilor sociale. În acest context, mai trebuie semnalat faptul că lumea academică a intrat într-o eră a calității, marcată de o schimbare de paradigmă în domeniul raportului între cercetare și practica socială. Această schimbare de paradigma atrage după sine alte schimbări la nivelul tuturor palierelelor, de la profilul cercetătorilor, trecând prin spectrele de construcție a echipelor de cercetare, până la maniera în care produsele științifice sunt evaluate. Perspectivele abordărilor specificate în relația directă cu ideea de paradigmă impun și o reconsiderare a dimensiunii cognitive și atitudinale asupra cercetării interconectate, ca proces, dar și ca produs, a contextelor educaționale ale universităților contemporane. Dată fiind interrelația între educație și cercetare, un sistem educativ excelent presupune un nivel înalt al producției științifice, atât din punct de vedere al calității, cât și a cantității sau a transferabilității acesteia la nivel social. Dimensiunea apreciabilă pentru susținerea acestor transformări în câmp paradigmatic trebuie să fie, în acest mediu transformativ aceea a atitudinii față de valorizarea și transferul produselor, dar și a proceselor cercetării în câmpul educațional imediat (transferul cercetării la nivel de proces are un rol fundamental în cadrul proceselor educaționale prin

contribuția adusă la dezvoltarea proceselor cognitive, a schemelor de gândire și a structurilor operaționale, la nivelul studenților din ciclurile superioare ale învățământului superior). În acest context al analizei, intervenția reflexivă a domeniilor aparținând câmpului pedagogic – educațional poate potența și susține schimbarea de paradigmă, mult așteptată, în abordarea cercetării în învățământul superior.

Evaluarea cercetării științifice este un element-cheie al politicilor de cercetare științifică, de dezvoltare în majoritatea țărilor Uniunii Europene. Unul dintre motivele, pentru această preocupare, este legat de responsabilitatea de a asigura transparența și echitatea proceselor de evaluare și alocare a banilor publici în universități și în centre de cercetare. În prezent, majoritatea guvernelor a optat pentru o formulă care include nu numai volumul activității didactice, ci și de cercetare (în Marea Britanie, Olanda sau Franța, de exemplu). Tendința în creștere a importanței oferite cercetării este o consecință a creșterii interesului european în această problemă. Acest interes se traduce la nivelul UE în impulsul de a crea un Spațiu European de Cercetare pentru Educație Superioară (Declarația de la Graz, 2003, Asociația Universităților Europene). Liniile de politică, în acest domeniu, au, însă, la bază și argumentele referitoare la transferabilitatea produselor, dar și a proceselor cercetării universitare într-un câmp reflexiv pedagogic și educațional.

De pildă, un document publicat de către Comisia Europeană (CE) [1] ilustrează acest interes: *“Europe is lagging behind its main competitors ... global competition in the knowledge society changes the context in which both research and industry operate. In addition to our traditional competitors, China India and Brasil are becoming increasingly important”*.

Un alt exemplu este raportul Comisiei Europene care identifică ariile, cu un interes recunoscut în planul decidenților europeni pe domeniul amintit: *“the idea of a European Research Area is a consequence of the realization that European research suffers from three weaknesses: low levels of funding, lack of a means of promoting and utilizing research and finally a tendency to fragmentation”*.

Între timp, CE identifică principalele puncte slabe ale actualului sistem de cercetare: lipsa de acțiuni coordonate între statele europene. Această preocupare se relaționează cu dorința de a face ca economia să fie mai productivă *“the European Union economy more competitive, more knowledge-based and capable of growth”*. Mai recent, documente, precum strategia EU2020 au ca obiectiv: *“Creating value by basing growth on Knowledge”* prin *“pooling resources, jointly developing major research infrastructures across the EU and raising research quality to world-leading standards”*

Propunerea de a pune în aplicare de *“benchmarking”* în scopul de a stimula productivitatea, competitivitatea și cercetarea în Europa se bazează pe recomandările Consiliului European de la Lisabona, elaborate la începutul anului 2000 (a se vedea Comisia Europeană, 2000, 2001, 2002). Acesta este doar un exemplu care să demonstreze că preocuparea pentru cercetarea științifică a devenit o prioritate pentru autoritățile europene. Relația cu dimensiunea economică a proiecțiilor strategice europene nu poate constitui unicul argument în favoarea schimbării de paradigmă; apreciem că studiul nostru va putea să extindă către o abordare mai fecundă spectrul transferului de practici și procese către zona interacțională a proceselor educaționale universitare. Apreciam că respectiva abordare va necesita și o extindere sau o modulară a semnificațiilor termenului de impact.

Evaluarea impactului este o practică esențială pentru funcționarea normală a sistemului de cercetare [2]. Sistemul de calitate și de competență a fost modelat de mecanisme de evaluare a cercetării, cea mai mare parte identificată cu practica de evaluare *“inter pares”* pentru publicațiile în reviste. Unele dintre aceste practici pentru publicarea de lucrări sau de atribuire de premii au fost extinse către alocarea

fondurilor pentru cercetare de guverne sau organizațiile intermediare.

Mai recent, starea sistemelor de evaluare a activităților de cercetare a fost dezvoltată într-un număr considerabil de țări, în contextul apariției de noi practici de management public, de criză economică și de creștere a exigenței pentru aspectele de *“accountability”* [3]. Pe de altă parte, alocarea de resurse pentru organizații și programe a devenit mai intensă și mai conectată cu evaluarea cercetării [4,5].

În termeni de guvernanta globală a sistemului public de cercetare, evaluarea are două funcții principale. Pe de o parte, aceasta poate fi considerată drept *“un instrument de orientare sau de management”*, adică un instrument pentru organizarea și gestionarea activităților de cercetare [6]. O astfel de evaluare poate fi direcționată către centre de cercetare dependente de universități și instituțiile de conducere, în scopul de a îmbunătăți funcționarea acestora, sau poate fi orientată spre politică, prin evaluarea științei și tehnologiei (S & T), a programelor de cercetare și spre îmbunătățirea politicilor.

Pe de altă parte, împreună cu funcția de management, evaluarea cercetării servește drept un criteriu valid pentru a justifica modul de distribuire a diferitelor tipuri de recompense sau resurse între diferite tipuri de actori - indivizi, grupuri sau organizații - pentru a îmbunătăți performanța lor de cercetare. Aceste stimulente pot fi economice (subvenții, sporuri salariale) și/sau simbolice (reputația și prestigiul). Evaluarea cercetării apare ca un instrument de distribuire a resurselor și poate afecta finanțarea organizațiilor de cercetare, proiectelor de cercetare, sau alocarea de recompense la nivel de cercetător. În unele țări, vom putea întâlni combinația și integrarea celor două funcții într-un singur instrument de finanțare, în timp ce în altele acestea sunt separate.

Evaluarea cercetării în științele sociale (ȘS) are multiple fațete și reprezintă un domeniu marcat de particularități naționale, diferențe lingvistice și tradiții intelectuale. Aceste caracteristici fac ca evaluarea cercetării în ȘS să fie mai dificilă, iar compararea cu alte științe exacte, mai complicat de realizat. Pentru viitorul cercetării în ȘS, este de o importanță capitală ca atât factorii de decizie politică, cât și cercetătorii se poziționeze în cadrul acestei dezbateri și să ia o atitudine proactivă și informată, care să dea răspuns mediului marcat de schimbări rapide politice, instituționale și tehnologice. Cu atât mai relevantă este această abordare, cu cât aminteam, la începutul acestui studiu, poziția noastră teoretică în acest câmp al schimbării de paradigmă referitoare la atitudinea față de valorizarea și transferul produselor, dar și a proceselor cercetării în câmpul educațional imediat

(transferul cercetării la nivel de proces are un rol fundamental, în cadrul proceselor educaționale, prin contribuția adusă la dezvoltarea proceselor cognitive, a schemelor de gândire și a structurilor operaționale, la nivelul studenților din ciclurile superioare ale învățământului superior). Lărgind abordarea anterior evocată, putem spune că, în acest context al analizei, intervenția reflexivă a domeniilor aparținând câmpului științelor sociale, în general, și a celor educațional pedagogice, în special, poate potența și susține schimbarea de paradigmă mult așteptată în abordarea impactului cercetării în ȘS.

În acest context ne întrebăm: cercetarea în științele sociale trebuie să fie mereu filtrată de către oamenii de știință? Sau, dacă se dovedește a fi util în practică, acest produs este un indicator destul de puternic de impact?

2. Cercetarea științifică și preocuparea pentru calitate

În societatea actuală globalizată a secolului 21, crearea unei societăți bazate pe cunoaștere este o prioritate. Relansarea Strategiei de la Lisabona din 2005 a marcat orientarea către creșterea economică și crearea de locuri de muncă prin luarea de măsuri "publice, de la toate nivelurile, în statele membre, unde trebuie să se lucreze la sprijinirea inovării pentru a deveni realitate viziunea noastră de a avea o societate a cunoașterii" (p.34). În acest scenariu, societatea, universitățile și institutele de cercetare au un rol important de jucat. Cercetarea este, în egală măsură, un element central al misiunii pe care o au universitățile în procesul de învățare-predare, cât și în societate, în general.

Cu toate acestea, între aceste două fațete ale universității, cea de cercetare este cea care aduce o finanțare sporită și prestigiu.

Având în vedere interrelația dintre educație și cercetare, un sistem excelent de învățământ presupune și un nivel înalt al producției de cercetare. Cercetători bine pregătiți și criterii bine definite sunt necesare pentru evaluarea cercetării științifice în universități. Numai acelea care au reușit să facă din cercetare un element fundamental al activității lor formează, acum, parte a unei elite de rang înalt, în cadrul comunității academice internaționale.

Această provocare nu înseamnă doar că universitățile trebuie să investească în resursele umane și tehnologice, ci să dezvolte și noi modalități de garantare a accesului la rezultatele cercetării științifice, la diseminarea acestora, la transferul și utilitatea socială.

Interesul pentru evaluarea cercetării științifice este chiar mai important atunci când vorbim despre științele sociale și umaniste. În anul 2001, la Budapesta, au fost convocate organizațiile membre ale European Science Foundation și cercetători pentru a dezbate criteriile de evaluare a producției științifice în științele sociale și umane. Concluziile acestui workshop au fost de o importanță-cheie atât pentru crearea unui Index European de Referință pentru științele umaniste (ERIH), cât și pentru forma pe care o va lua cercetarea în domeniu. Participanții au ajuns la cel puțin 2 concluzii interesante: a) sistemul ISI-Thomson nu este un standard bibliometric adecvat pentru științele sociale și umaniste; b) există o nevoie urgentă de un indice european de referință pentru științele umaniste (ERIH), ca un instrument suplimentar de evaluare pentru cercetare.

Importanța dată evaluării cercetării este demonstrată și de interesul pe care cercetarea acestui aspect l-a avut în ultimii ani. Un exemplu este proiectul propus de consorțiul SIAMPI și finanțat de UE. Proiectul: "*Metode de evaluare a impactului social al cercetării și a instrumentelor de finanțare prin intermediul studiului interacțiunilor productive între știință și societate*" și-a propus să dezvolte o serie de strategii de evaluare și indicatori de măsurare a interacțiunii dintre știință și societate. Metoda SIAMPI va fi dezvoltată pentru a măsura impactul social al cercetării pe patru zone de interacțiuni de producție:

- contacte personale directe;
- medierea de rezultate specifice (rapoarte de expertiză, ghiduri clinice, consiliere științifică);
- transfer și bunuri (produse, practici sociale, instrumente de politică);
- finanțare sau alte mecanisme de sprijin (practici sociale, artefacte și suport).

Într-o lucrare realizată de către Cozzens [7], au fost identificate motivele care au justificat atenția oferită studiului evaluării cercetării științifice:

a) presiunea pentru transparență și responsabilitate. Comunitățile de cercetare sunt expuse la o mai mare presiune dinspre domeniul politicilor sociale, în scopul de a crește nivelul de transparență, în special, spre "utilizatori";

b) diferențele dintre indicatorii economici și strategiile și indexurile academice. Această idee evidențiază necesitatea de a găsi elemente de coerență între cercetare și consecințele sale sociale, între cercetarea ca proces și ca produs la nivelul schimbării de paradigmă.

Interesul în consolidarea impactului și a valorii cercetării educaționale este în creștere, în ultima vreme, fapt demonstrat de atenția oferită de către cercetătorii acestui aspect. Menționăm, în acest sens,

contribuțiile unor autori precum: Berliner, [8], Feuer, Towne & Shavelson [9]. Această ultimă lucrare prezintă o viziune nouă asupra conceptului de “impact”, examinează inițiativele în acest domeniu în mai multe țări și sugerează măsurile care ar putea fi luate pentru a sprijini o contribuție deplină a cercetării la educație și instruire. În același timp, trebuie înțeles faptul că această contribuție a cercetării este întotdeauna mediată prin procese mai largi sociale și politice, cu toate limitările inerente lor.

Însuși termenul de “cercetare” (din perspectiva extensiei sale noționale) este unul contestat și face referire la o varietate de activități, de la studii independente realizate de cercetători, trecând prin analize de date realizate la nivel de universități, până la propuneri care argumentează poziții politice, bazate mai mult sau mai puțin pe evidențe [10]. Consensul a fost pus la încercare prin meritele atribuite cercetării și metodelor preluate din științele naturale versus metode derivate din științele umane. După cum se știe, în științele socio-umane reperele paradigmatică sunt mai nuanțate și permit o interpretare mai apropiată de ideea de expresivitate strategică și mai puțin de strictă cuantificare metodologică.

Dezbaterea despre valoarea cercetării în educație este una cu tradiție, care s-a intensificat în ultimii ani. Acest interes se pune pe seama creșterii gradului de educație a populației și nevoii de a înțelege mai profund problemele cu care societatea se confruntă. Cercetarea oferă imaginea științei și a obiectivității. Guvernele vor, din ce în ce mai mult, să-și fundamenteze deciziile pe evidențe (“Evidence Based Policy”, denumire generică recunoscută în tratatele și documentele europene de profil).

Educația, ca domeniu, deține o serie de caracteristici care fac ca și cercetarea să aibă particularități distincte față de alte domenii. Ca domeniu direct relaționat cu societatea, educația are o serie de obiective, care o fac să fie un câmp, în mod special, consistent. Oamenii pot conveni asupra unor obiective educaționale, numai la nivelul general, cu multe divergențe epistemologice, nu numai cu privire la obiective, ci și la cele mai bune mijloace pentru a le realiza. Dezacordurilor cu privire la cercetarea în educație li se mai adaugă și diferențele cu privire la politicile educaționale. Educația are, de asemenea, o mai bogată istorie în relația cu politica și practica, decât alte domenii.

3. Ce este impactul?

Cu toate că “impactul” este un concept folosit cu ușurință în diferite contexte, “există puțină literatură care să analizeze impactul cercetării în politică și practică”, inclusiv o “subreprezentare a limbajului care să definească acest concept”, potrivit National Education Research Forum. În literatură se folosesc concepte precum: *beneficiu*, *impact* sau *valoare* în situații de sinonimie, cu toate că niciunul nu oferă o definiție exactă a conținutului [10]. Potrivit aceluiași autor, impactul survine atunci când cercetarea, în oricare dintre formele sale, produce o *diferență* în acțiunile pe care oamenii le realizează sau intenționează să le realizeze. Această accepțiune se poate dezvolta, dacă ne gândim la contextul științelor medicale.

Specialiștii își pot baza sau nu deciziile pe cercetare. Important este faptul că cercetarea este doar unul dintre aspectele care influențează asupra activității umane, iar impactul său este întotdeauna mediat de procese politice și sociale mult mai complexe. Potrivit lui Levacic & Glatter [11] și Willinsky [12], impactul nu este mereu un aspect pozitiv. De multe ori, cercetarea a fost folosită pentru a susține poziții care, ulterior, au fost considerate ca fiind greșite. Așa se face că, uneori, este preferat termenul de “*consecințe*”, în locul celui de “*impact*”.

Cum ia naștere impactul? Un număr important de cercetători au arătat că, atunci când cercetarea are impact, acest lucru se produce, de obicei, după o perioadă îndelungată de timp [12,13]. Impactul, de asemenea, rareori ia naștere din contactul direct dintre cercetător și factorul de decizie sau practician, ci, de multe ori, sunt necesare mecanisme intermediare care să faciliteze acest contact [10]. Mass-media sau rețelele profesionale sunt câteva dintre mijloacele care facilitează acest contact. O varietate de organisme, ca fundațiile, organizațiile profesionale sunt, de asemenea, implicate în activitățile de diseminare, la fel ca “*policy entrepreneurs*” [14] - oameni care urmăresc o cauză - cercetarea făcând parte din acest demers.

Aceste părți folosesc cercetarea pentru o multitudine de motive, mecanismele amintite servind ca mijloace prin care noile idei penetrează politicile și practicile. Dar aceste idei sunt, de asemenea, filtrate de către cei care le folosesc, potrivit intereselor și credințelor personale. Fiecare câmp de activitate - educația, sănătatea, justiția etc. - posedă propriile lor practici, obiceiuri și specificități. Cercetarea afectează practica profesională, în măsura în care cei implicați sunt convingși că ideile și practicile pe care aceștia le sugerează le vor îmbunătăți activitatea sau viața, într-o măsură sau alta, ca de pildă, o serie importantă de cercetări despre schimbare și inovație [15]; între

alte, ne ajută să înțelegem complexitatea acestor procese.

O dată ce această dinamică este conștientizată, apar alte puncte de interes. Cel mai important este acela că folosirea cercetării este *ambalată* într-o serie de credințe personale și practici complicate, adânc înrădăcinate, atât la nivel personal, cât și organizațional, precum standarde sau culturi organizaționale sau predispoziții personale. Toate acestea ne demonstrează cât este de complicată schimbarea comportamentului și a practicilor organizaționale.

La nivelul macro, al politicilor publice, apar alte procese și constrângeri [10]. Organizațiile, care au un rol important la nivel guvernamental sau public, sunt sensibile, în mod inevitabil, atât la viziunile participanților lor interni, cât și la curente politice actuale.

La aceste dimensiuni se adaugă și dimensiunea socială a cercetării. În aprecierea noastră, cunoașterea este influențată de o largă gamă de fenomene, iar cercetarea este importantă, în măsura în care este văzută ca parte a acestui context mai general. Recunoașterea dimensiunii sociale și politice a impactului cercetării și a capacității acestuia de a media mecanisme diverse, deschide noi posibilități. *Înțelegând impactul cercetării ca un aspect pe termen lung, acesta servește pentru a crea punți între cercetare și cercetători și celelalte procese sociale.*

4. Cercetarea în educație și impactul acesteia

În general, putem considera că impactul cercetării în educație este unul redus [10]. În acest sens, considerăm și studiile realizate la nivelul Statelor Unite, Canadei și Marii Britanii, ca și contribuțiile OECD. În sprijinul acestei afirmații stau, de pildă, studiile realizate de OECD, care concluzionează că educația continuă să primească investiții mult mai mici decât alte sectoare, cum ar fi cel medical. Statele Unite, cu efortul cel mai mare în domeniul cercetării în educație dintre toate statele lumii, nu reușesc să echivaleze contribuțiile din domeniul educației cu cele din sănătate, de pildă.

Levin [10] punctează câteva dintre aspectele considerate importante în ceea ce privește starea asupra cercetării în educație:

- producția cercetării în educație ia naștere în multe țări, la nivelul universităților, cea mai mare parte a acesteia fiind realizată de către grupuri reunite, în funcție de interese academice, situate la nivelul facultăților de educație sau în cele de științe sociale;

- finanțarea cercetării pentru universități provine din surse publice și rareori din surse externe de finanțare. Multe cercetări studiază mediul pre-universitar de educație și mai puține se axează pe studiul adulților, de exemplu;

- multe dintre cercetări sunt pe termen scurt și la scală redusă, deși rețelele create în ultimii ani s-au înmulțit;

- cercetarea realizată la nivel universitar este motivată, în principal, de cultura universitară și de sistemul de recompense, între care creșterea finanțării și prestigiul;

- o altă componentă a cercetării se realizează la nivel guvernamental și nonguvernamental. Altă parte a cercetării este cea care se desfășoară la nivelul altor instanțe, precum organizații, grupuri de interes sau asociații profesionale.

De altfel, cercetarea în educație a fost pentru mult timp contestată. Dintre motivele invocate se enumerau calitatea rezultatelor sale, sau că nu ghida suficient politica și practica. Astfel de atitudini au fost identificate în diferite țări. De pildă, în Marea Britanie, dezbaterile în acest sens au fost inițiate de David Hargreaves (1996), care se plângea de faptul că cercetarea în educație nu se poate compara cu cea medicală, orientând comisiile guvernamentale în luarea deciziilor [16]. În Franța, Prost (2001) și în Australia, McGaw et al., [17] au avut viziuni similare. Și în SUA au apărut manifestări asemănătoare, care au vizat atacuri îndreptate împotriva valorii cercetării educaționale (Coalition for Evidence-Based Policy, 2002) și au sugerat că valoarea cercetării în educație este de slabă calitate pentru că nu are efecte asupra politicii și practicii. Un exemplu este un web site direct relaționat cu Departamentul de educație al SUA (www.w-w-c.org/about.html) care susținea că *“Our nation’s failure to improve its schools is due in part to insufficient and flawed education research. Even when rigorous research exists, solid evidence rarely makes it into the hands of practitioners, policy-makers and others who need it to guide their decisions.”*

Criticile se înmulțesc, când vine vorba despre evidențele pe care cercetarea în educație le pune la dispoziția societății și aceasta în condițiile în care sunt suficient de multe instanțe, în care cercetarea are o influență directă, cum ar fi, de pildă, contribuțiile în educația preșcolară. În SUA, evidența a jucat un rol important în crearea și susținerea unor programe precum: Head Start și Early Start. În Canada, în anul 1999 s-a semnat un acord cu privire la modul în care s-au investit banii publici în educația preșcolară. În UK, cercetarea a stat la baza multor decizii ce au fundamentat agenda politică, în diferite moduri.

Un alt exemplu constă în relația dintre cercetare și mișcarea “school improvement” (e.g [18]. Practica reformei în școală, în special la nivel local, reflectă modul în care s-a construit capacitatea educatorilor de a practica profesia lor și de a îndrepta atenția asupra contextului școlar, în ansamblu. Un exemplu este strategia de tip “de sus în jos”, ce a stat la baza strategiilor anilor 60. Alte exemple vin din direcția “educației inclusive”.

Alături de producerea cercetării, implementarea acesteia reprezintă un alt context al impactului cercetării. Deși cea mai mare parte a atenției a fost acordată producției cercetării, nu trebuie să uităm care sunt beneficiile sociale pe care aceasta le are [10]. Acest potențial este unul uriaș pentru societate. Potențialii beneficiari ai rezultatelor cercetării sunt cadrele didactice, școlile, sectorul nonguvernamental, părinții, instituțiile de educație a adulților, etc.

Literatura demonstrează capacitatea limitată a acestor instituții de a folosi rezultatele cercetării și capacitatea lor de a intra în rețele de colaborare, pentru folosirea cercetării, la o scală mai largă. Lipsa capacității de a folosi rezultatele cercetării face ca instituțiile să nu fie foarte reprezentate în sectorul educațional [13].

Multe organizații au o abilitate limitată de prezentare a rezultatelor cercetării, eficientă și orientată spre obiectivele interne. Și de data aceasta, totul se rezumă la inițiativa individuală a cercetătorilor.

În ceea ce privește relația între contextul producției cercetării și cel al implementării acesteia, în ultimii ani, s-au făcut eforturi susținute. Cu toate acestea, aceste eforturi s-au redus la nivel micro, la scală redusă. Cercetătorii își diseminează cercetarea prin pagini web, de pildă. Sunt și alții care abordează, de exemplu, cercetarea-acțiune și care acordă o atenție mai specială beneficiilor pe care le are aceasta

asupra activității proprii, cu toate că, în ultimii ani, s-au făcut eforturi considerabile pentru a facilita comunicarea între cele două contexte. Cu toate acestea, modelele de diseminare și de impact sunt reduse.

În acest context, s-a acordat o atenție deosebită mecanismelor prin care se poate stimula cercetarea la nivelul producerii acesteia, dar și la nivelul implementării ei. În continuare, prezentăm unul dintre modelele de analiză a impactului.

5. Un model de analiză a impactului

Levin [10] propune un model de impact care se axează pe 3 elemente principale.

1. *contextul producției cercetării*, incluzând aspecte care țin de cum a luat naștere cercetarea, cine a realizat-o, cum a fost făcută, ce activități de comunicare au fost folosite, etc. Producția cercetării este localizată la nivel de universitate, dar se poate produce și în alte instituții;

2. *contextul implementării (research use)* cercetării include acele aspecte implicate în aplicarea cercetării. Acest context include guvernele, organizațiile educaționale de orice tip, profesori de orice nivel, părinți, studenți și alte grupuri interesate de educație;

3. *conexiunile și interacțiunile* între cele două contexte, implicând toate tipurile de mijloace directe și mediate, față în față, print, electronic sau de orice fel, formale și informale. În vreme ce unele dintre aceste relații se desfășoară, în mod direct, între cele două contexte, multe dintre aceste relații se produc prin intermediul unei serii de factori mediatori.

Acest model se poate reprezenta în felul următor:

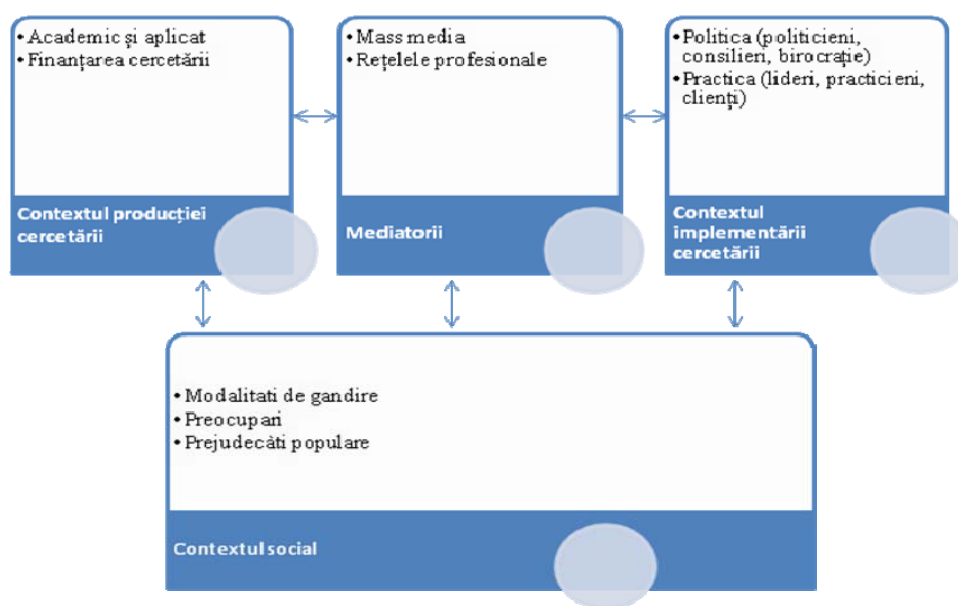

Fig. 1. Model de analiză a impactului cercetării.

În acest model sunt implicate diverse categorii de personal și organizații care lucrează în mai multe contexte. La nivel individual, cercetătorii se pot mișca între pozițiile de cercetare și practicile educaționale (ținând cont de faptul că multe cadre didactice universitare lucrează și în afara universității ca practicieni).

Toate categoriile profesionale menționate și implicate în promovarea impactului cercetării educaționale trebuie să acorde o atenție deosebită stimulării fiecărei laturi a cercetării, de la producția științifică până la stimularea diseminării.

Cum se poate îmbunătăți producția științifică? Levin[10] consideră că o creștere a impactului cercetării trece prin acordarea unei mai mari atenții impactului atât de către cercetători, cât și de către practicieni. Iată câteva dintre direcțiile pe care autorul le propune:

- impactul să fie un criteriu de evaluare în acordarea granturilor, cerând cercetătorilor să introducă specificații exacte cu privire la cum se va realiza diseminarea rezultatelor cercetării;

- asistarea și sprijinirea cercetătorilor pentru a putea să dezvolte activități de asigurare a impactului, cum ar fi, de pildă, strategii și modele posibile pentru asigurarea impactului;

- sprijinirea universităților - a sectorului educațional, la fel cum se întâmplă cu domeniul ingineriilor sau științelor exacte;

- întărirea *input*-ului potențialilor beneficiari în dezvoltarea și revizuirea propunerilor de cercetare. Uneori, discuțiile dintre cercetători și utilizatori pot conduce la studii interesante care pot stimula interesul potențialilor utilizatori;

- încercarea de a extrage maximum de profit din cercetările deja existente. Deseori, cercetătorii se văd implicați în noi cercetări, înainte ca să fi exploatat, în întregime, rezultatele ultimei cercetări realizate. Pentru acesta ar trebui ca datele să fie disponibile tuturor celor care pot să le folosească. O altă propunere este aceea de a motiva cercetătorii să dedice mai mult timp exploatarea datelor, înainte de a începe noi cercetări sau de a primi noi granturi;

- construirea de rețele între cercetători și utilizatori cu interese comune, ca o modalitate de a devolta programe la o scală mai mare.

În continuarea primei direcții, stimularea impactului cercetării trece prin îmbunătățirea utilizării și exploatarea cercetării. Plecând de la recomandările aceluiași autor [10], putem sistematiza următoarele direcții de acțiune:

- implicarea organizațiilor beneficiare în educație și cercetare;

- promovarea cercetării de către instituțiile care doresc să fie mai active în domeniul educației și cercetării;

- dezvoltarea de strategii mai eficiente pentru facilitarea schimbului de informații între organizațiile beneficiare;

- sprijinirea plasării cercetătorilor și studenților în organizațiile beneficiare. Plasarea de personal cu bune abilități de cercetare în organizațiile beneficiare este o bună strategie de stimulare a implementării rezultatelor științifice.

Fără îndoială, pentru a produce schimbări semnificative în domeniul creșterii impactului cercetării, trebuie să avem în vedere îmbunătățirea relației între cele două contexte menționate anterior. Iată câteva propuneri rezultate din literatura de specialitate:

- angajarea de persoane care au capacități de diseminare a rezultatelor cercetării;

- stimularea relațiilor cu media pentru a construi conexiuni între aceasta și instituțiile de producție a cercetării;

- folosirea eficientă a modalităților, deja existente, pentru promovarea științei;

- promovarea relației între cercetare și dezvoltarea profesională, la nivelul organizațiilor beneficiare. Dezvoltarea profesională apare ca un factor decisiv al apropierii între cercetare și practică [19,20];

- promovarea folosirii noilor tehnologii în diseminarea cercetării;

- reconsiderarea eficienței mijloacelor printate de distribuire a științei, precum cărți, CD, reviste, broșuri, productive, dar trebuie considerate și beneficiile noilor medii tehnologice, mai rapide și mai la îndemână;

- expansiunea revizuirii bibliografice. Studiile, prin ele însele, nu sunt suficiente pentru a asigura un bun impact asupra practicilor. Deseori este nevoie de concluzii substanțiale bazate pe o analiză profundă a literaturii existente.

6. Concluzii

Perspectivile abordărilor, specificate în relația directă, cu ideea de paradigmă în ceea ce privește impactul cercetării în științele educației, impun și o reconsiderare a dimensiunii cognitive și atitudinale asupra cercetării interconectate, ca proces, dar și ca produs asupra contextelor educaționale ale universităților contemporane. Dată fiind interrelația între educație și cercetare, un sistem educativ

excelent presupune un nivel înalt al producției științifice, atât din punct de vedere al calității, cât și a cantității sau a transferabilității acesteia la nivel social. Așa după cum arătăm și în debutul studiului nostru, *dimensiunea apreciabilă pentru susținerea acestor transformări în câmp paradigmatic trebuie să fie, în acest mediu transformativ, aceea a atitudinii față de valorizarea și transferul produselor, dar și a proceselor cercetării în câmpul educațional imediat*. Transferul cercetării la nivel de proces are un rol fundamental în cadrul proceselor educaționale prin contribuția adusă la dezvoltarea proceselor cognitive, a schemelor de gândire și a structurilor operaționale la nivelul studenților din ciclurile superioare ale învățământului superior. În acest context al analizei intervenția reflexivă a domeniilor aparținând câmpului pedagogic – educațional poate potența și susține schimbarea de paradigmă, mult așteptată, în abordarea cercetării în domeniul științelor educației.

Relația cu dimensiunea economică a proiecțiilor strategice europene nu poate constitui unicul argument în favoarea schimbării de paradigmă; apreciem că studiul nostru va putea să extindă către o abordare mai fecundă spectrul transferului de practici și procese către zona interacțională a proceselor educaționale universitare. Apreciam că respectiva abordare va necesita și o extindere sau o modulare a semnificațiilor termenului de impact.

Reținând faptul că evaluarea cercetării în științele sociale are multiple fațete și reprezintă un domeniu marcat de particularități naționale, diferențe lingvistice și tradiții intelectuale, nu poate fi ignorat gradul de dificultate ridicat, iar compararea cu alte științe exacte este mai complicat de realizat. Pentru viitorul cercetării în științele socio-umane, este de o importanță capitală ca atât factorii de decizie politică, cât și cercetătorii să se poziționeze în cadrul acestei debateri și să ia o atitudine proactivă și informată, care să dea răspuns mediului marcat de schimbări rapide politice, instituționale și tehnologice. Cu atât mai relevantă este această abordare, cu cât aminteam, la începutul acestui studiu, poziția noastră teoretică, în acest câmp al schimbării de paradigmă referitoare la atitudinea față de valorizarea și transferul produselor, dar și a proceselor cercetării în câmpul educațional. Lărgind abordarea anterior evocată, putem spune că, în acest context al analizei, intervenția reflexivă a domeniilor aparținând câmpului științelor sociale, în general și a celor educaționale pedagogice, în special, poate potența și susține schimbarea de paradigmă, mult așteptată, în abordarea impactului cercetării în științele socio-umane, în general, și al științelor educației, în special.

Referințe

- [1] European Commission, *Global Europe competing in the world*. On line at: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/october/tradoc_130376.pdf
- [2] H. Zuckerman, R. K. Merton, *Patterns of Evaluation in Science: Institutionalisation, Structure and Functions of the Referee System*, Minerva 01/01, (1971).
- [3] L. Georghiu, *Research evaluation in European and National science and technology systems*, Research Evaluation 5.1, 3 (1995).
- [4] A. Geuna, B. R. Martin. *University Research Evaluation and Funding: An International Comparison*, Minerva 41.4, 277-304 (2003).
- [5] I. Liefner, *Funding, resource allocation, and performance in higher education systems*, Higher Education 46.4, 469-489 (2003).
- [6] M. Callon, P. Laredo, P. Mustar eds., *La Gestion Stratégique de la Recherche et de la Technologie*, Paris: Economica (1995).
- [7] S. Cozzens, *Death by peer review: The demise of results oriented management in U.S. research*. Paper presented at Conference on “Changing Academic Knowledge Production through Evaluation: the role of research assessment systems in restructuring scientific work and academic governance.” Bielefeld, 9-11 June (2005).
- [8] D. C. Berliner, *Comment: Educational Research--The Hardest Science of All*, Educational Researcher 31(8), 18 (2002).
- [9] M. J. Feuer, L. Towne, R. J. Shavelson, *Scientific Culture and Educational Research*, Educational Researcher 31(8), 4 (2002).
- [10] B. Levin, *Making Research Matter More*, Education Policy Analysis Archives 12(56), 2004.
- [11] R. Levacic, R. Glatter, *"Really Good Ideas?" Developing Evidence-Informed Policy and Practice in Education* Leadership and Management, Educational Management & Administration, 29(1), 5 (2001).
- [12] J. Willinsky, *If only we knew: increasing the public value of social science research*, New York: Routledge, (2000).
- [13] C. H. Weiss, & Bucuavala, M. J. *Truth Tests and Utility Tests: Decision Makers Frames of Reference for Social Science Research*, American Sociological Review, 45(2), 302 (1980).
- [14] M. Mintrom, *Policy entrepreneurs and school choice*, Washington: Georgetown University Press, 2000.

- [15] E. M. Rogers, *Diffusion of innovations*. 4th ed., New York: Free Press, 1995.
- [16] J. Hillage Pearson, A. Anderson, P. Tamkin, *Excellence in Research on School*, Sudbury: Department for Education and Employment, 1998.
- [17] B. McGaw, D. Boud, M. Poole, R. Warry, P. McKenzie, *Educational Research in Australia*, Report of the Panel Review, Strategic Review of Education, 1992.
- [18] M. Fullan, *The new meaning of educational change*, 3rd ed., New York, Teachers College Press, 2001.
- [19] P. Cordingley, *Teacher perspectives on the accessibility and usability of research Outputs*, Paper presented to the British Educational Research Association, 2000.
- [20] J. Figgis, A. Zubrick, A. Butorac, A. Alderson, *Backtracking practices and policies to research*. In *The impact of educational research*, Pp. 279, Canberra, Department of Education, Training and Youth Affairs, 2000.

Autor corespondent: iucu@unibuc.eu
georgeta.ion@g.unibuc.ro

¹ Acest articol face parte din cercetarea Educational Research Impact: linking research-policy and practice (94/5.10.2011) finanțată de Unitatea Executivă pentru Finanțarea Învățământului Superior, a Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI).